

Т. В. Ревко,

к. е. н., доцент,

Державний інститут управління та економіки водних ресурсів, м. Київ

В. С. Цепкова,

студентка,

Інститут міжнародних відносин Національного університету ім. Т.Г. Шевченка

ЕФЕКТИВНІСТЬ БЮДЖЕТНИХ ПРОГРАМ, ЯКІ РЕАЛІЗУЮТЬСЯ В ОРГАНІЗАЦІЯХ ВОДОГОСПОДАРСЬКО-МЕЛІОРАТИВНОГО КОМПЛЕКСУ

У науковій статті досліджено теоретико-методологічні засади оцінки ефективності бюджетних програм. Представлено розрахунок ефективності водогосподарських програм за критерієм експертної значущості паспортних показників та проведено ранжування показників ефективності.

In the scientific article explores theoretical and methodological principles of evaluation of budget programs. Presented by the calculation of the efficiency of water management programs by the criterion of expert relevance indicators and held a passport ranking performance indicators.

Ключові слова: ефективність, бюджетні програми, водогосподарсько-меліоративний комплекс, показники ефективності, паспорт бюджетної програми, значущість, ранжування.

Key words: efficiency, budget programs, water reclamation complex, performance, budget programs' passports, significance, ranking.

Оскільки визначальним фактором розвитку економіки будь-якої держави світу є її природо-ресурсний потенціал, то і є необхідність раціонального його використання з метою довгострокового збереження лідерських позицій у вибраному напрямі розвитку держави.

Водні ресурси нашої країни не є стратегічним ресурсом, проте вони виступають ключовим фактором розвитку. У зв'язку з цим водне господарство має підтримку держави у вигляді реалізації бюджетних програм розвитку водогосподарсько-меліоративного комплексу. І актуальним державним та соціальним питанням є забезпечення найбільш повної ефективності реалізації цих програм.

Проблемам ефективності бюджетних програм приділяли увагу такі вчені, як Азаров М.Я., Булгакова С., Деревчук О.І. [2], Єфименко Т.І. [5], Жибер Т. [6], Запатріна І., Огонь Ц.Г. [3], Павлюк К., Пасічник Ю., Потеряло І., Рубан Н.І. [5], Стефанюк І.Б. [5], Усенко Ю.В. [4], Чугунок І. та ін.

У постанові КМУ "Про затвердження Порядку розроблення та виконання державних цільових програм" у розділі "Очікувані результати виконання програми, визначення її ефективності" визначаються показники, зокрема економічні, соціальні, екологічні, яких передбачається досягти в результаті виконання програми, та проводиться їх оцінка з урахуванням офіційних статистичних показників найближчого від початку виконання програми звітного року [1].

На думку вчених [2], у багатьох програмах до цих вимог ставлення залишається формальним, очікувані результати формулюються не конкретно, відсутні реальні кількісні та якісні критерії, які дозволили б оцінити стан виконання відповідної програми. Автори [2] визнають за необхідне на законодавчому рівні визначити вимоги до критеріїв ефективності програм. При цьому повинні застосовуватися якісні та кількісні критерії як економічної, так і соціальної ефективності. Крім того, у відповідному нормативно-правовому акті мають бути чітко визначені організаційно-правові наслідки невідповідності результатів виконання програми цим критеріям.

Серед основних причин низької результативності бюджетних програм виділяють відсутність пріоритетів у бюджетній політиці на середньо- й довгострокову перспективу, недостатню обґрунтованість запровадження бюджетної програми без урахування головних вимог Закону України "Про державні цільові програми", непослідовність управлінських рішень для досягнення результативності бюджетних програм, непослідовність у виконанні й реалізації бюджетної програми [3].

На думку вчених [3], бюджетні програми можуть бути результативними лише за умови зміни підходів та інструментів їх реалізації, використання інтенсивних методів управління державними коштами на кожному етапі їх проходження, повноцінного впровадження в бюджетний процес програмно-цільового методу.

Інші вчені [4] наголошують, що контроль за дотри-

манням принципу ефективності відбувається через систему паспортизації бюджетних програм. У паспорті бюджетної програми, в обов'язковому порядку визначаються планові показники результативності програми: показники затрат, що визначають обсяги і структуру ресурсів, необхідних для виконання бюджетної програми; показники продукту, абсолютні показники, що використовуються для оцінки отриманих результатів; показники ефективності, відносні показники, що розраховуються як витрати на одиницю показника продукту; показники якості, які відображають якість вироблених товарів (виконаних робіт, наданих послуг).

Разом з тим зауважується [4], що такий підхід не є досконалим. Такої ж думки інші вчені [5], які вважають, що недоречно є вимога визначення показників ефективності у паспорті бюджетної програми, оскільки вони є оціночними показниками. Під сумнів ставиться необхідність визначення показників якості (витрати на випуск неякісних товарів не можна включати у звіт про виконання програми). Згідно з таким баченням, показники програми повинні визначати: обсяг і структуру фінансових ресурсів, залучених до виконання бюджетної програми (показники витрат); обсяг виробленої внаслідок виконання бюджетної програми продукції, наданих послуг чи створених для їх своєчасного і за мінімальною ціною надання у майбутньому умов (показники продукту); рівень досягнення цілей бюджетної програми (кількісний, якісний), що переважно визначається як питома вага (показники результату) [5].

На думку вчених [4], більш логічним вбачається проводити оцінку програм за трьома групами показників: показники, що відображають забезпеченість ресурсами; показники, що розкривають результативність проведених робіт по програмі; показники ефективності, що дозволяють провести оцінку ефективності та якісний і кількісний аналіз отриманих результатів.

Іншим, також, має бути і сам підхід до визначення показників. Кожна програма, залежно від своїх особливостей, повинна оцінюватися за показниками, які найбільш повно розкривають її сутність та результативність. Причому розрахунки фінансових показників мають проводитися з урахуванням коефіцієнта дисконту та індексу інфляції [4].

По кожній програмі має бути визначений інтегральний показник ефективності бюджетної програми з урахуванням значимості показників. Значимість показників може бути встановлена, наприклад, експертним шляхом (наприклад, від 0 до 10). Обчислення єдиного показника результативності програми, в свою чергу, дозволить оцінити ефективність груп бюджетних програм, що мають спільні ознаки, та навіть обчислити показник загальної ефективності бюджету розвитку. Наприклад, оцінити ефективність освоєння бюджетних ресурсів конкретним розпорядником чи у конкретній галузі. Показники інтегральної ефективності можуть бути обчислені і по групам програм, об'єднаних за ознакою належності до тієї чи іншої структурної ланки, чи в межах окремих напрямів бюджетних видатків відповідно до чинних бюджетних класифікацій, насамперед функціональної. Це дасть змогу визначити найбільш слабкі ланки та скоригувати пріоритети державної підтримки — [4].

За визначенням науковців [6] результативні показники — це розроблені значення очікуваних результатів у певних одиницях виміру. Паспорти бюджетних програм містять результативні показники, за якими можна оцінити виконання бюджетної програми.

Згідно із втіленням функцій розпорядників коштів у бюджетних програмах за кожною з програм, підпрограм (за їх наявності) або напрямом витрачання коштів розробляються результативні показники. Згідно із світовою практикою аналізу результативні показники, що характеризують виконання бюджетних програм, призначені для встановлення зв'язку між видатками на виконання програми та вимірними результатами, які при

цьому отримує виконавець програми. Правильно визначені показники точно показують ефективність бюджетних витрат на кожному етапі досягнення мети відповідального виконавця. Результативні показники слугують індикаторами ступеня виконання завдань бюджетної програми. При цьому можуть розроблятися додаткові індикатори для моніторингу виконання бюджетної програми, які відрізняються від результативних показників тим, що показують міру наближення виконання програми до її результатів, а не слугують критерієм виконання програми [6].

Результати, отримані від впровадження програми, можуть бути безпосередніми (прямими) та соціально значущими (кінцевими). Досягнення прямих (безпосередніх) результатів вимірюється за допомогою кількісних результативних показників (інколи їх називають показниками виконання — продукту, ефективності, робочого навантаження), а досягнення соціально значущих результатів — за допомогою якісних результативних показників (показників виконання — якості/результативності та корисності) [6].

Проведені наукові дослідження висвітлюють основні аспекти оцінки ефективності бюджетних програм, проте не враховують галузевої специфіки водогосподарсько-меліоративного комплексу.

Метою даної статті є визначення ефективності бюджетних програм, які реалізувалися у водному господарстві.

Результативні показники бюджетної програми використовуються для оцінки ефективності бюджетної програми і включають кількісні та якісні показники, які визначають результат виконання бюджетної програми, характеризують хід її реалізації, ступінь досягнення поставленої мети та виконання завдань бюджетної програми. Такі показники повинні підтверджуватися офіційною державною статистичною, фінансовою та іншою звітністю, даними бухгалтерського, статистичного та внутрішньогосподарського (управлінського) обліку [7].

Застосування результативних показників дає змогу чітко показати ефективність використання бюджетних коштів, співвідношення досягнутих результатів та витрат, тривалість виконання бюджетної програми, її необхідність і відповідність визначеній меті, а також порівнювати результати виконання бюджетних програм у динаміці за роками та між головними розпорядниками бюджетних коштів, визначати найефективніші бюджетні програми при розподілі бюджетних коштів також сприяє якісному та кількісному аналізу стану виконання бюджетної програми в частині фінансового забезпечення реалізації її заходів та ефективності виконання [8].

Результативні показники поділяються на такі групи [8]:

- показники затрат — визначають обсяги та структуру ресурсів, що забезпечують виконання бюджетної програми;

- показники продукту — використовуються для оцінки досягнення поставлених цілей. Показником продукту є, зокрема, кількість користувачів товарами (роботами, послугами), виробленими в процесі виконання бюджетної програми;

- показники ефективності — визначаються як відношення кількості вироблених товарів (виконаних робіт, наданих послуг) до їх вартості у грошовому або людському вимірі (витрати ресурсів на одиницю показника продукту);

- показники якості — відображають якість вироблених товарів (виконаних робіт, наданих послуг).

На всіх стадіях бюджетного процесу його учасники в межах своїх повноважень здійснюють оцінку ефективності бюджетних програм, що передбачає заходи з моніторингу, аналізу та контролю за цільовим та ефективним використанням бюджетних коштів. Оцінка ефективності бюджетних програм здійснюється на підставі ана-

Таблиця 1. Значущість показників залежно від присвоєного балу та розподіл місць

Місця	Бали	Значущість
4	1-3	низька
3	4-6	помірна
2	7-8	суттєва
1	9-10	визначальна

лізу результативних показників бюджетних програм, а також іншої інформації, що міститься у бюджетних запитах, кошторисах, паспортах бюджетних програм, звітах про виконання кошторисів та звітах про виконання паспортів бюджетних програм [7].

Оцінка ефективності бюджетних програм здійснюється протягом бюджетного періоду в межах своїх повноважень безпосередньо головними розпорядниками та відповідними контролюючими органами [7].

На основі оцінки ефективності бюджетної програми визначаються причини неефективного чи недостатнього ефективного її виконання та пропонуються заходи, необхідні для поліпшення організації виконання, а також оцінюється доцільність реалізації бюджетної програми в наступних бюджетних періодах, у тому числі із залученням оптимального обсягу бюджетних ресурсів, або її припинення [7].

Результати оцінки ефективності бюджетних програм використовуються на стадії планування, виконання бюджетних програм та контролю за використанням бюджетних коштів [7].

У водному господарстві реалізується велика кількість бюджетних програм. У 2010 році Державний комітет України, будучи головним розпорядником коштів державного бюджету, виконав ряд програм, серед яких: керівництво та управління у сфері водного господарства; прикладні наукові та науково-технічні розробки, виконання робіт за державним замовленням у сфері розвитку водного господарства; підвищення кваліфікації кадрів у сфері водного господарства; експлуатація державного водогосподарського комплексу; ведення державного моніторингу поверхневих вод, водного кадастру, паспортизація, управління водними ресурсами; захист від шкідливої дії вод сільських населених пунктів та сільськогосподарських угідь; комплексний протипаводковий захист у басейні р. Тиса Закарпатської області; першочергове забезпечення населених пунктів централізованим водопостачанням; комплексний протипаводковий захист Прикарпатського регіону.

Висновки щодо ефективності виконання бюджетних програм робляться за результативними показниками, визначеними в паспорті бюджетної програми [10]. Програми, які виконуються у водогосподарсько-меліоративному комплексі, містять і економічні, і соціальні, і екологічні показники, які мають бути досягнуті та які закріплені у паспортах бюджетних програм. Повною мірою представлені показники затрат, показники продукту, показники ефективності та показники якості.

Визначимо ефективність бюджетних програм, які реалізувалися у водогосподарсько-меліоративному комплексі з урахуванням значимості паспортних результативних показників ефективності. Значущість визначається експертним шляхом. У табл. 1 наводяться місця показників програм, які визначаються залежно від присвоєних балів міри значущості (табл. 1).

Розрахунок ефективності бюджетних програм водогосподарсько-меліоративного комплексу за критерієм значущості паспортних показників представимо нижче.

Отже, по програмі "Керівництво та управління у сфері водного господарства" для показників затрат, а саме: кількість штатних одиниць, од. — присвоюємо 2 бали, що визначає низьку значущість і 4 місце; кількість службових автомобілів, од. — присвоюємо 5 балів, що визначає помірну значущість і 3 місце; кількість відряд-

жень, од. — присвоюємо 7 балів, що визначає суттєву значущість і 2 місце. Показники продукту даної програми: кількість опрацьованої кореспонденції (доручень, листів), шт. присвоюємо 1 бал, що визначає низьку значущість і 4 місце; кількість опрацьованих законопроектів, шт. присвоюємо 8 балів, що визначає суттєву значущість і 2 місце; проведено перевірок діяльності водогосподарських організацій, од. — присвоюємо 7 балів, що визначає суттєву значущість і 2 місце. Показники ефективності: кількість опрацьованої кореспонденції (доручень, листів) на 1 працівника, шт. — присвоюємо 5 балів, що визначає помірну значущість і 3 місце; кількість опрацьованих законопроектів на 1 працівника, шт. — присвоюємо 7 балів, що визначає суттєву значущість і 2 місце. Показники якості: відсоток вчасно виконаних доручень, відс. — присвоюємо 10 балів, що характеризує визначальну значущість і 1 місце; відсоток усунених порушень за результатами перевірок водогосподарських організацій, відс. — присвоюємо 9 балів, що характеризує визначальну значущість і 1 місце.

Програма містить "Прикладні наукові та науково-технічні розробки, виконання робіт за державним замовленням у сфері розвитку водного господарства" — показник затрат: кількість наукових установ, які виконують науково-технічні роботи, од. присвоюємо 5 балів, що визначає помірну значущість і 3 місце. Показники продукту: кількість прикладних розробок з минулих років, шт. — присвоюємо 1 бал, що визначає низьку значущість і 4 місце; кількість розробок, які розпочато у 2010 році, шт. — присвоюємо 2 бали, що визначає низьку значущість і 4 місце; кількість розробок, які будуть завершені у поточному році, шт. — присвоюємо 7 балів, що визначає суттєву значущість і 2 місце; кількість розробок, які застосовуються в практиці, шт. — присвоюємо 9 балів, що характеризує визначальну значущість і 1 місце. Показник ефективності: середні витрати на виконання 1 науково-дослідної (дослідно-конструкторської) роботи, тис. грн. — присвоюємо 8 балів, що визначає суттєву значущість і 2 місце. Показник якості: відсоток НДДКР, що застосовуються у практиці, відс. — присвоюємо 10 балів, що характеризує визначальну значущість і 1 місце.

Програма "Підвищення кваліфікації кадрів у сфері водного господарства" містить показники затрат: кількість навчальних закладів, шт. — присвоюємо 4 бали, що визначає помірну значущість і 3 місце; середньорічне число посадових окладів/ставок науково-педагогічного персоналу, од. — присвоюємо 6 балів, що визначає помірну значущість і 3 місце; середньорічне число штатних одиниць адмінперсоналу, за умови оплати віднесених до педагогічного персоналу, од. — присвоюємо 5 балів, що визначає помірну значущість і 3 місце; середньорічне число штатних одиниць адмінперсоналу, за умовами оплати віднесених до науково-педагогічного персоналу, од. — присвоюємо 4 бали, що визначає помірну значущість і 3 місце; середньорічне число штатних одиниць спеціалістів, од. — присвоюємо 4 бали, що визначає помірну значущість і 3 місце; середньорічне число ставок/штатних одиниць, од. — присвоюємо 4 бали, що визначає помірну значущість і 3 місце; кількість ставок на початок періоду всього, од. — присвоюємо 7 балів, що визначає суттєву значущість і 2 місце. Показники продукту: кількість фахівців, які підвищують кваліфікацію, од. — присвоюємо 8 балів, що визначає суттєву значущість і 2 місце; кількість проведених короткострокових семінарів для працівників галузі, од. — присвоюємо 8 балів, що визначає суттєву значущість і 2 місце. Показники ефективності: витрати на 1 фахівця, який підвищує кваліфікацію, грн. — присвоюємо 4 бали, що визначає помірну значущість і 3 місце; середня витрати на проведених короткострокових семінарів для працівників галузі, грн. — присвоюємо 4 бали,

що визначає помірну значущість і 3 місце. Показники якості: відсоток осіб, які одержать відповідний документ про підвищення кваліфікації, відс. — присвоюємо 8 балів, що визначає суттєву значущість і 2 місце; відсоток осіб, які підвищують кваліфікацію до загальної кількості працівників сфери водного господарства, відс. присвоюємо 10 балів, що характеризує визначальну значущість і 1 місце.

Програма "Експлуатація державного водогосподарського комплексу" включає показники затрат: кількість установ, підприємств та організацій, од. — присвоюємо 9 балів, що характеризує визначальну значущість і 1 місце; штатна чисельність працівників, чол. — присвоюємо 8 балів, що визначає суттєву значущість і 2 місце; обсяг електроенергії, що використовується для забезпечення функціонування водогосподарсько-меліоративного комплексу, млн кВт год/рік — присвоюємо 8 балів, що визначає суттєву значущість і 2 місце; обсяг електроенергії, що використовується для водообміну Краснопавлівського водосховища, млн кВт год/рік — присвоюємо 8 балів, що визначає суттєву значущість і 2 місце. Показники продукту: площа підготовлених до поливу зрошуваних земель, тис. га — присвоюємо 8 балів, що визначає суттєву значущість і 2 місце; площа осушених земель, на яких здійснюється водовідведення та регулювання водоповітряного режиму, тис. га — присвоюємо 7 балів, що визначає суттєву значущість і 2 місце; площа можливого поливу зрошуваних земель згідно виділених лімітів на електроенергію, тис. га — присвоюємо 8 балів, що визначає суттєву значущість і 2 місце; обсяг води, поданої у маловодні регіони, тис. куб. м. — присвоюємо 9 балів, що характеризує визначальну значущість і 1 місце; обсяг води, перекачаної насосними станціями захисних споруд Дніпровського каскаду водосховищ згідно виділених коштів на оплату електроенергії, тис. куб. м. — присвоюємо 9 балів, що характеризує визначальну значущість і 1 місце; обсяг води перекачаної у Краснопавлівське водосховище, тис. куб. м. — присвоюємо 8 балів, що визначає суттєву значущість і 2 місце; площа земель, на якій здійснюється моніторинг за гідромеліоративним станом територій та населених пунктів у зоні впливу меліоративних систем, тис. га — присвоюємо 7 балів, що визначає суттєву значущість і 2 місце. Показники ефективності: витрати на подачу 1 тис. куб. м. води поданої в маловодні регіони, грн. — присвоюємо 7 балів, що визначає суттєву значущість і 2 місце; витрати на перекачування насосними станціями Дніпровського каскаду водосховищ 1 тис. куб. м. води, перекачаної насосними станціями, грн. — присвоюємо 7 балів, що визначає суттєву значущість і 2 місце; витрати на перекачування у Краснопавлівське водосховище 1 тис. куб. м. води, грн. — присвоюємо 7 балів, що визначає суттєву значущість і 2 місце; витрати на здійснення моніторингу меліорованих земель на площі 1 га, грн. — присвоюємо 6 балів, що визначає помірну значущість і 3 місце. Показники якості: площа зрошених земель до загальної кількості заявлених сільгоспвиробниками під зрошення, відс. — присвоюємо 9 балів, що характеризує визначальну значущість і 1 місце; площі, з яких здійснюється водовідведення надлишкової вологи, до загальної кількості осушених земель, відс. — присвоюємо 6 балів, що визначає помірну значущість і 3 місце; зменшення жорсткості води у Краснопавлівському водосховищі, відс. — присвоюємо 6 балів, що визначає помірну значущість і 3 місце; відповідність санітарним нормам показника жорсткості води у Краснопавлівському водосховищі після проведення водообміну, відс. — присвоюємо 8 балів, що визначає суттєву значущість і 2 місце; забезпечення потреби у водних ресурсах маловодних регіонів, відс. — присвоюємо 10 балів, що характеризує визначальну значущість і 1 місце.

Програма "Ведення державного моніторингу поверхневих вод, водного кадастру, паспортизація, управлі-

ння водними ресурсами" містить такий показник затрат: кількість лабораторій по визначенню показників якості води, шт. — присвоюємо 7 балів, що визначає суттєву значущість і 2 місце. Показники продукту: кількість вимірювань показників якості води, шт. — присвоюємо 6 балів, що визначає помірну значущість і 3 місце; кількість виготовлених щорічників водокористування по басейнах річок, шт. — присвоюємо 6 балів, що визначає помірну значущість і 3 місце; кількість перевірок щодо дотримання водного законодавства, шт. — присвоюємо 9 балів, що характеризує визначальну значущість і 1 місце; кількість міжнародних зустрічей, шт. — присвоюємо 5 балів, що визначає помірну значущість і 3 місце; кількість наукових тем, шт. — присвоюємо 4 бали, що визначає помірну значущість і 3 місце. Показники ефективності: кількість вимірювань показників якості води на 1 лабораторію, шт. — присвоюємо 6 балів, що визначає помірну значущість і 3 місце; кількість перевірок щодо контролю за дотриманням водного законодавства на 1 посадову особу, якій надано право перевірки, шт. — присвоюємо 9 балів, що характеризує визначальну значущість і 1 місце. Показники якості: відсоток вимірювань, що відповідає нормативам похибок, що встановлені методиками вимірювань, відс. — присвоюємо 7 балів, що визначає суттєву значущість і 2 місце; відсоток виданих актів щодо проведення перевірок дотримання водного законодавства, відс. — присвоюємо 5 балів, що визначає помірну значущість і 3 місце; відсоток впроваджених у практику протокольних рішень за результатами міжнародних зустрічей, відс. — присвоюємо 8 балів, що визначає суттєву значущість і 2 місце.

Програма "Захист від шкідливої дії вод сільських населених пунктів та сільськогосподарських угідь" включає такий показник затрат: загальна кошторисна вартість об'єктів, на яких виконуються роботи, тис. грн. — присвоюємо 8 балів, що визначає суттєву значущість і 2 місце. Показники продукту: довжина побудованих та реконструйованих захисних дамб, км. — присвоюємо 7 балів, що визначає суттєву значущість і 2 місце; довжина берегоукріплення, км. — присвоюємо 8 балів, що визначає суттєву значущість і 2 місце; розчистка русел річок, км. — присвоюємо 6 балів, що визначає помірну значущість і 3 місце; кількість побудованих захисних протиаводкових споруд, шт. — присвоюємо 8 балів, що визначає суттєву значущість і 2 місце; кількість об'єктів, на яких виконуються роботи, од. — присвоюємо 5 балів, що визначає помірну значущість і 3 місце; вартість виконаних робіт на об'єктах у поточному році, тис. грн. — присвоюємо 7 балів, що визначає суттєву значущість і 2 місце. Показники ефективності: захищено садиб, шт. — присвоюємо 10 балів, що характеризує визначальну значущість і 1 місце; захищено площ сільськогосподарських угідь, тис. га — присвоюємо 10 балів, що характеризує визначальну значущість і 1 місце; середня вартість будівництва та реконструкції 1 км захисних дамб, тис. грн. — присвоюємо 6 балів, що визначає помірну значущість і 3 місце; середня вартість 1 км з берегоукріплення, тис. грн. — присвоюємо 6 балів, що визначає помірну значущість і 3 місце; середня вартість 1 км будівництва захисних протиаводкових споруд, тис. грн. — присвоюємо 6 балів, що визначає помірну значущість і 3 місце. Показники якості: відсоток виконаних робіт на об'єктах у поточному році до їх кошторисної вартості на кінець звітного періоду, відс. — присвоюємо 6 балів, що визначає помірну значущість і 3 місце; ступінь готовності будівництва гідротехнічних споруд на кінець звітного періоду, відс. — присвоюємо 5 балів, що визначає помірну значущість і 3 місце.

Програма "Комплексний протиаводковий захист в басейні р. Тиса у Закарпатській області" містить такий показник затрат: загальна кошторисна вартість об'єктів, на яких виконуються роботи, тис. грн. — присвоюємо 4 бали, що визначає помірну значущість і 3 місце. Показники продукту: довжина побудованих та

реконструйованих захисних дамб, км. — присвоюємо 7 балів, що визначає суттєву значущість і 2 місце; довжина берегоукріплення, км. — присвоюємо 7 балів, що визначає суттєву значущість і 2 місце; кількість побудованих захисних протиаводкових споруд, шт. присвоюємо 9 балів, що характеризує визначальну значущість і 1 місце; кількість об'єктів, на яких виконуються роботи, од. — присвоюємо 7 балів, що визначає суттєву значущість і 2 місце; вартість виконаних робіт на об'єктах у поточному році, тис. грн. — присвоюємо 4 бали, що визначає помірну значущість і 3 місце. Показники ефективності: кількість захищених населених пунктів, шт. — присвоюємо 10 балів, що характеризує визначальну значущість і 1 місце; захищено садиб, шт. — присвоюємо 10 балів, що характеризує визначальну значущість і 1 місце; захищено площ сільськогосподарських угідь, тис. га — присвоюємо 10 балів, що характеризує визначальну значущість і 1 місце; середня вартість будівництва та реконструкції 1 км захисних дамб, тис. грн. — присвоюємо 4 бали, що визначає помірну значущість і 3 місце; середня вартість 1 км з берегоукріплення, тис. грн. — присвоюємо 4 бали, що визначає помірну значущість і 3 місце; середня вартість 1 км будівництва захисних протиаводкових споруд, тис. грн. — присвоюємо 4 бали, що визначає помірну значущість і 3 місце. Показники якості: відсоток виконаних робіт на об'єктах у поточному році до їх кошторисної вартості на кінець звітного періоду, відс. — присвоюємо 7 балів, що визначає суттєву значущість і 2 місце; ступінь готовності будівництва гідротехнічних споруд на кінець звітного періоду, відс. — присвоюємо 5 балів, що визначає помірну значущість і 3 місце.

Програма "Першочергове забезпечення населених пунктів централізованим водопостачанням" містить такий показник затрат: кошторисна вартість робіт з будівництва об'єктів водопостачання, тис. грн. — присвоюємо 4 бали, що визначає помірну значущість і 3 місце. Показники продукту: кількість джерел питного водопостачання, по яких буде проведена паспортизація, шт. — присвоюємо 4 бали, що визначає помірну значущість і 3 місце; довжина магістральних водопроводів сільськогосподарського призначення, що будуються, км. — присвоюємо 4 бали, що визначає помірну значущість і 3 місце; кількість насосних станцій підкачки води, що будуються, шт. — присвоюємо 4 бали, що визначає помірну значущість і 3 місце; будівництво електролізної станції хлорування, шт. — присвоюємо 4 бали, що визначає помірну значущість і 3 місце. Показники ефективності: середня вартість будівництва 1 км. водопроводу сільськогосподарського призначення, тис. грн. — присвоюємо 3 бали, що визначає низьку значущість і 4 місце; середня вартість будівництва 1 насосної станції підкачки, тис. грн. — присвоюємо 3 бали, що визначає низьку значущість і 4 місце; вартість електролізної станції хлорування, тис. грн. — присвоюємо 3 бали, що визначає низьку значущість і 4 місце. Показники якості: забезпечення питною водою населених пунктів, од. — присвоюємо 10 балів, що характеризує визначальну значущість і 1 місце; рівень готовності об'єктів, що будуються, відс. — присвоюємо 3 бали, що визначає низьку значущість і 4 місце; рівень погашення кредиторської заборгованості за виконані роботи у 2008 році, відс. — присвоюємо 5 балів, що визначає помірну значущість і 3 місце.

Програма "Комплексний протиаводковий захист Прикарпатського регіону" містить такий показник затрат: загальна кошторисна вартість об'єктів, на яких виконуються роботи, тис. грн. — присвоюємо 3 бали, що визначає низьку значущість і 4 місце. Показники продукту: довжина побудованих та реконструйованих захисних дамб, км. — присвоюємо 8 балів, що визначає суттєву значущість і 2 місце; довжина берегоукріплення, км. — присвоюємо 7 балів, що визначає суттєву значущість і 2 місце; розчистка русел річок, км.

— присвоюємо 6 балів, що визначає помірну значущість і 3 місце; кількість об'єктів, на яких виконуються роботи, од. — присвоюємо 3 бали, що визначає низьку значущість і 4 місце; вартість виконаних робіт на об'єктах у поточному році, тис. грн. — присвоюємо 3 бали, що визначає низьку значущість і 4 місце. Показники ефективності: захищено садиб, шт. — присвоюємо 9 балів, що характеризує визначальну значущість і 1 місце; захищено площ сільськогосподарських угідь, тис.га. — присвоюємо 9 балів, що характеризує визначальну значущість і 1 місце; кількість захищених населених пунктів, шт. — присвоюємо 9 балів, що характеризує визначальну значущість і 1 місце; середня вартість будівництва та реконструкції 1 км захисних дамб, тис. грн. — присвоюємо 3 бали, що визначає низьку значущість і 4 місце; середня вартість 1 км з берегоукріплення, тис. грн. — присвоюємо 3 бали, що визначає низьку значущість і 4 місце; середня вартість 1 км будівництва захисних протиаводкових споруд, тис. грн. — присвоюємо 4 бали, що визначає помірну значущість і 3 місце. Показники якості: відсоток виконаних робіт на об'єктах у поточному році до їх кошторисної вартості на кінець звітного періоду, відс. — присвоюємо 6 балів, що визначає помірну значущість і 3 місце; ступінь готовності будівництва гідротехнічних споруд на кінець звітного періоду, відс. — присвоюємо 6 балів, що визначає помірну значущість і 3 місце.

Здійсимо ранжування показників ефективності приведених бюджетних програм. За програмою "Керівництво та управління у сфері водного господарства" за показниками затрат середнє місце $(4+3+2)/3=3$, що відповідає помірній значущості за показниками продукту середнє місце $(4+2+2)/3=2,7$ — значення, близьке до суттєвої значущості, за показниками ефективності середня величина становить $(3+2)/2=2,5$ — значення знаходиться посередині між помірною та суттєвою значущістю, за показниками якості середнє місце становить $(1+1)/2=1$, що характеризує визначальну значущість. Отже, ранжування показників ефективності, які відображені в паспорті цієї бюджетної програми, виглядатиме наступним чином: 1) показники якості; 2) показники продукту; 3) показники ефективності; 4) показники затрат.

Для програми "Прикладні наукові та науково-технічні розробки, виконання робіт за державним замовленням у сфері розвитку водного господарства" середні значення показників затрат $3/1=3$ — помірна значущість; показників продукту $(4+4+2+1)/4=2,75$ — значення наближається до визначальної значущості; показників ефективності $2/1=2$ — суттєва значущість; показників якості $1/1=1$ — визначальна значущість. Ранжування показників за програмою: 1) показники якості; 2) показники ефективності; 3) показники продукту; 4) показники затрат.

Для програми "Підвищення кваліфікації кадрів у сфері водного господарства" середні значення місць та значущості для результативних показників затрат $(3+3+3+3+3+4+2)/8=3$ — помірна значущість, за показниками продукту $(2+2)/2=2$ — суттєва значущість, за показниками ефективності $(3+3)/2=3$ — помірна значущість, за показниками якості $(2+1)/2=1,5$ — значення знаходиться посередині між визначальною та суттєвою значущістю. Ранжування показників за програмою: 1) показники якості; 2) показники продукту; 3) показники затрат та показники ефективності.

За програмою "Експлуатація державного водогосподарського комплексу" середні значення місць та значущості для результативних показників затрат $(1+2+2+2)/4=1,75$ — значення, близьке до суттєвої значущості, за показниками продукту $(2+2+2+1+1+2+2)/7=1,71$ — величина наближається до суттєвої значущості, за показниками ефективності $(2+2+2+3)/4=2,25$ — суттєва значущість та за показниками якості

$(1+3+3+2+1)/5=2$ — суттєва значущість. Ранжування показників за програмою: 1) показники продукту; 2) показники затрат; 3) показники якості; 4) показники ефективності.

За програмою "Ведення державного моніторингу поверхневих вод, водного кадастру, паспортизація, управління водними ресурсами" середні значення місць та значущості для результативних показників затрат $2/1=2$ — суттєва значущість, за показниками продукту $(3+3+1+3+3)/5=2,6$ — величина, близька до помірної значущості, за показниками ефективності $(3+1)/2=2$ — суттєва значущість, за показниками якості $(2+3+2)/3=2,3$ — величина наближається до помірної значущості. Ранжування показників за програмою: 1) показники затрат та показники ефективності; 2) показники якості; 3) показники продукту.

За програмою "Захист від шкідливої дії вод сільських населених пунктів та сільськогосподарських угідь" середні значення місць та значущості для результативних показників затрат $2/1=2$ — суттєва значущість, за показниками продукту $(2+2+3+2+3+2)/6=2,3$ — суттєва значущість, за показниками ефективності $(1+1+3+3+3)/5=2,2$ — суттєва значущість, за показниками якості $(3+3)/2=3$ — помірна значущість. Ранжування показників за програмою: 1) показники затрат; 2) показники ефективності; 3) показники продукту; 4) показники якості.

За програмою "Комплексний протипаводковий захист в басейні р. Тиса в Закарпатській області" середні значення місць та значущості для результативних показників затрат $3/1=3$ — помірна значущість, за показниками продукту $(2+2+1+2+3)/5=2$ — суттєва значущість, за показниками ефективності $(1+1+1+3+3+3)/6=2$ — суттєва значущість, за показниками якості $(2+3)/2=2,5$ — величина, яка знаходиться посередині між суттєвою і помірною значущістю. Ранжування показників за програмою: 1) показники продукту та ефективності; 2) показники якості; 3) показники затрат.

За програмою "Першочергове забезпечення населених пунктів централізованим водопостачанням" середні значення місць та значущості для результативних показників затрат $3/1=3$ — помірна значущість, за показниками продукту $(3+3+3+3)/4=3$ — помірна значущість, за показниками ефективності $(4+4+4)/3=2,7$ — величина, близька до помірної значущості. Ранжування показників за програмою: 1) показники якості; 2) показники затрат та показники продукту; 3) показники ефективності.

За програмою "Комплексний протипаводковий захист Прикарпатського регіону" середні значення місць та значущості для результативних показників затрат $4/1=4$ — низька значущість, за показниками продукту $(2+2+3+4+4)/5=3$ — помірна значущість, за показниками ефективності $(1+1+1+4+4+3)/6=2,3$ — суттєва значущість, за показниками якості $(3+3)/2=3$ — помірна значущість. Ранжування показників за програмою: 1) показники ефективності; 2) показники продукту та показники якості; 3) показники затрат.

Отже, на першому місці у всіх програмах перебувають показники якості, на другому — ефективності, третє і четверте місце поділяють показники затрат і продукту.

Другі місця поділені наступним чином: спочатку йдуть показники продукту далі показники якості і, насамкінець, показники затрат та ефективності.

Третє місце у всіх програмах займають одночасно в рівних пропорціях показники затрат, продукту та ефективності, також наявна незначна частка показників якості.

Четверті місця у всіх програмах розподілені так: спочатку йдуть показники затрат, потім показники ефективності та якості, в той же час показники продукту відсутні.

Отже, виявлені тенденції свідчать про те, що всі наведені в паспорті бюджетних програм показники ефективності їх виконання є абсолютно репрезентативними, тобто кожна програма, залежно від своїх особливостей, повинна оцінюватися за показниками, які найбільш повно розкривають її сутність та результативність і висновок про ефективність тієї чи іншої програми може бути зроблений лише на підставі досягнення цілей та завдань, які були поставлені перед програмою і, чи відповідають вони її призначенню та суті.

Результати реалізації бюджетних програм у водогосподарсько-меліоративному комплексі мають значну соціальну, екологічну та економічну значущість. Тому і ефективність їх реалізації варто вимірювати не лише за допомогою результативних паспортних показників але і за допомогою інших критеріїв, а саме: показників виконання, корисності та значущості, що знайшло застосування у представленому дослідженні.

Перспективи подальших наукових розробок у цьому напрямі полягають в удосконаленні універсальної методики оцінки ефективності бюджетних програм водогосподарсько-меліоративного комплексу.

Література:

1. Постанова КМУ від 31 січня 2007 р. № 106 "Про затвердження Порядку розроблення та виконання державних цільових програм" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=106-2007-%EF>
2. Деревчук О.І. Організаційно-правові проблеми моніторингу та оцінки виконання бюджетних програм за участю Міністерства внутрішніх справ України / О.І. Деревчук // Митна справа. — 2010. — № 2 (68). — Ч. 2. — С. 235—240.
3. Огонь Ц.Г. Програмно-цільовий метод та ефективність бюджетних програм / Ц.Г. Огонь // Фінанси України. — 2009. — № 7. — С. 20—29.
4. Усенко Ю.В. Фінансування розвитку національної інноваційної системи у межах бюджету розвитку / Ю.В. Усенко // Інвестиції: практика та досвід. — 2007. — № 23. — С. 6—9.
5. Єфименко Т.І. Державний фінансовий контроль виконання бюджетних програм / Т.І. Єфименко, І.Б. Стефанюк, Н.І. Рубан та ін. — К.: НДФІ, 2004. — 320 с.
6. Жибер Т. Використання результативних показників у бюджетуванні / Т. Жибер // Ринок цінних паперів України. — 2009. — № 9—10. — С. 29—32.
7. Наказ МФУ від 29.12.2002 р. № 1098 "Про паспорти бюджетних програм" (у редакції наказу МФУ від 14.01.2008 р. № 19) "Правила складання паспортів бюджетних програм, звіту про їх виконання, а також здійснення оцінки ефективності бюджетних програм" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0047-03>
8. Розпорядження КМУ від 14 вересня 2002 р. № 538-р "Про схвалення Концепції застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=538-2002-%F0>
9. Інформація про виконання результативних показників, що характеризують виконання бюджетної програми за 2010 рік, Державний комітет України по водному господарству — Головний розпорядник коштів державного бюджету [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.scwm.gov.ua>
10. Постанова КМУ від 10 серпня 2004 р. № 1017 "Про затвердження Порядку проведення Державною фінансовою інспекцією, її територіальними органами державного фінансового аудиту виконання бюджетних програм" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1017-2004-%EF>

Стаття надійшла до редакції 23.12.2011 р.